

Merhum Üstad Mâhir İz*

Mehmet Şevket Eygi

Mâhir İz Beyefendi, bana üstadlık etmiş çok faziletli bir şahsiyettir. Bendeniz Mâhir Hoca'nın okul öğrencisi olmadım. Kendisiyle liseyi bitirdikten sonra 1952'de tanıştım. Hocayla Üsküdar Kuruçeşme'de oturduğu, Dr. Keleşyan'a ait evde tanışmıştım. Üstad ile tanışmam hayatımın dönüm noktalarındandır.

1952'den itibaren 17 yıl ona mülâzemet ettim, çok görüşüp konuştum, saâdethânesine çok gidip geldim, ekmeğini tuzunu yedim, çayını içtim, sohbetlerinden yararlandım. Bir kere bile gıybet ettiğini görmedim. Öğretmenlik maaşı ile geçindiği, kirada oturduğu halde, her ay, tek geçim kaynağı olan maaşını alır almaz, kırkta birini gizlice zekât olarak dağıtır, ayrıca bol bol sadaka verirdi.

Çeşitli faziletlerle, meziyetlerle, yüksek ahlâkla müzeyyen ve mütehalli, hürmete ve takdire şâyan bir zat idi. O bir fazilet ve irfan âbidesiydi. Kendisinden çok şey öğrendim. Üzerimde çok hakkı vardır. Sağlığında onun kıymetini hakkıyla bilemedim. Her geçen gün kıymetini daha fazla anlıyorum. Çok adam yetiştirdi. Cenâb-ı Hak Rahmetiyle kuşatsın.

* Mâhir İz Hocamız'ı çok yakından tanıyan Şevket Eygi Bey'in bu yazısı, onun 40. Vefat yıldönümü olan 2011 senesinde İstanbul Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı desteğiyle (22 Ocak Cumartesi günü saat 14.00'te) Bağlarbaşı'ndaki İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) konferans salonunda gerçekleştirdiğimiz anma toplantısı ardından yazılmış ve *Milli Gazete*'deki köşesinde yayınlanmıştı (30.01.2011). Bendenizin koordinatörlüğünde, hepsi de hocamızın yakın talebeleri olan M. Uğur Derman, Şevket Eygi, M. Ertuğrul Düzdağ, Prof. Mehmed İpşirli, Prof. Mahmut Kaya Beylerin katılımlarıyla gerçekleştirilen oturum, dinleyiciler tarafından - hocamızın deyişiyle söyleyecek olursak - güzel bir ihtifal olarak değerlendirilmişti. Toplantının ardından, Şevket Bey'den, irticalen yaptığı veciz konuşmasının metnini istemiştım. Kütüphanesindeki bazı belgeleri de ekleyerek zenginleştireceğini belirttiği bir yeni yazı kaleme alacağını söylediğinden iş uzadı. 2015 yılındaki teklifim üzerine Kültür Bakanlığınca Prof. Haluk Dursun'un kardeşimizin himmetiyle Mâhir İz hakkında bir anı kitabı hazırlanması kararlaştırıldığında ise, söz konusu yazısını bu kitap için hazırlamasını talep etmişim. Vakti ve sıhhati elverdiğinde toparlayacağımı belirttiği bu yeni yazı ani vefatıyla maalesef, kaleme alınmadı. Vefatından önceki bir görüşmemize dayanarak söz konusu makaleyi, başka yazılarında yer verdiği değerlendirmelerin eklenip düzenlenmesi ve esasa taalluk etmeyen birkaç cümleinin çıkarılmasıyla oluşturmaya mecbur kaldık [MU].

Mâhir bey kimdi?

1. O, vasıflı bir Türkiyeli idi. İnançta, düşüncede, kültürde, amelde vasıflıydı.

2. Vasıflı bir Müslümandı.

3. Çok vasıflı bir öğretmendi.

4. Övgü edebiyatı yapmıyorum, gerçekten yüksek ahlâk, karakter, fazilet sahibi idi.

5. Bir hizmet insanı idi.

6. Yüksek bir aileye mensuptu. Aynı zamanda ruh asâletine sahipti.

Bu kadar vasfa bir arada sahip olmak her fâniye nasip olmaz.

Öğündüğünü de görmedim. İstikâmetin, doğruluk ve dürüstlüğün sanki mücessem bir heykeli idi. Ülkemizde, **hanegî**¹ eğitiminin son muallimlerindendi. Onun yüksek özelliklerini, faziletlerini, hasletlerini, mürüvvetini, hizmetlerini gençlerimiz öğrenmeli ve bunlardan ders almalıdır.

Merhum üstad Mâhir İz Hocadan söz açıldığında, hatıra ilk gelen şeyin eğitim ve öğretmen olması gerekir.

Türkiye’de çeşitli sıkıntılar, krizler, aksaklıklar, dertler içinde yaşıyoruz yahut sürünüyoruz. Bunun birkaç ana sebebi vardır ve bunların başında da eğitim sistemimizin son derece düşük, menfi ve kalitesiz olması, çocukları ve gençliği iyi yetiştirememesi, yetiştirmekten geçtim, bozması gelir.

¹ Mahir İz, “Hâneği-Himâye” usûlü, insanın kendisini yetiştirmesi ve başkalarının yetişmesine vesile olması şeklinde tarif edilen sistemin son temsilcilerinden biri olmuştur. İlim, irfan ve imkan sahibi kişilerin, hanesinde insan yetiştirip, himaye etmesi olarak özetleyebileceğimiz bu usulde resmi olmayan, sınırları sadece muhatapları tarafından belirlenen bir hoca-talebe ilişkisi mevcuttur. Hanegî Himaye usulü ile 18 ve 19. Yüzyılda pek çok ilim adamı, sanatkar ve devlet adamı yetişmiştir. Mahir İz, bir takım örneklerine şahit olduğu bu sistemin, 20. Yüzyıldaki temsilcilerinden birisi olmuştur. İçinde bulunduğu devrin şartları ve kendi sahip olduğu imkanlar çerçevesinde evini öğrencilerine açmıştır. Böylelikle okulda kendisine ve derslere ilgi duyan öğrencileri ile hanesinde yani evinde eğitim faaliyetlerine devam etmiş, eviyle yetinmeyip İstanbul’un muhtelif mekanlarını ve mevsimlerini değerlendirerek öğrencilerinin çok yönlü yetişmesine zemin hazırlamıştır. Hanegî Himâye usulü hakkında detaylı bilgi için bkz. Dursun, Ahmet Haluk. *19.yüzyılda Adam Yetiştirmede Hâneği-Himâye Usûlü*, Kubbealtı Akademi Mecmûası, Yıl, Ekim 1996, Sayı:4.

Bizde eğitim denilince akla öncelikle beton okul binaları ve dershaneler gelir; sıralar, kara tahtalar, yatılı okulun yatakhaneleri...

Eğitim sistemini tartışmayız. Bugünkü Tevhid-i Tedrisat sistemi okullarının binaları Çırağan sarayı gibi olsa, öğrenciler akaju ağacından mamul sıralarda otursa, zemin en pahalı granit ile kaplı bulunsa sanki eğitim düzgün ve kaliteli mi olacak?

Eğitimi eğitim yapan her şeyden önce sistemdir. Bir İslâm ülkesi olan Türkiye'miz resmî ideoloji üzerine müesses Tevhid-i Tedrisat ile yükselmez, **Tevhîdî** tedrisat ile yükselir.

Merhum Mâhir Hoca millî kimlik, kültür ve medeniyetimize uygun eğitimin en başarılı ustadlarındandı.

Artık bundan sonra yeni bir Mâhir İz gelir mi, bu hususta çok şüpheliyim. Medine-i Münevvere kadısının oğlu, Şeyhülislâm'ın yeğeni muallim olacak... Artık ne Osmanlı Medinesi var ne Osmanlı kadısı ne de Şeyhülislâm...

Lâkin bu memlekette bir **Tevhîdî** eğitim sistemi kurulabilir; ülkenin en kabiliyetli, istidatlı, ruh asaletine sahip, ahlâklı, faziletli çocuklarının bir kısmı öğretmen ve eğitimci yetiştirilir ve ülke hak yolda yüceltilebilir.

Mâhir beyin özelliklerinden biri de zamanının zengin, yazılı, edebî Türkçesini çok iyi bilmesi idi. Türkçeyi en iyi bilen üç beş kişiden biri, belki de birincisiydi. Yakın tarihimizde iyi Türkçe bilenlerin belki de sonuncusu, hâtemi idi. Hepimiz Türkçe biliyoruz, yazıyoruz ama onun Türkçe bilgisi başkaydı.

1950'li yıllarda Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesinde okurken, Ali Himmet Berki'ye elden teslim etmem için bir mektup vermişti. Ali Himmet Hoca Osmanlılar zamanında kadılık yapmış, sonra Cumhuriyet adliyesine intikal ederek Yargıtay daire başkanlığına kadar yükselmiş bir fıkıhçı idi. Emekli olduktan sonra avukatlık yapıyordu. Mâhir beyin mektubunu götürüp kendisine verdiğimde okumuş ve kıraatini bitirdikten sonra:

"Bu Mâhir Beyin edebiyat-ı osmâniyesi kuvvetli imiş" demişti.

Merhum Mâhir Bey üstadımız hanegî metoduyla değerli ve ziyalı münevverler yetiştirmiştir.

Onda zerre kadar kibir, gurur, kendini beğenmek, nefisini yüceltmek görülmemiştir.

Ehl-i Sünnet itikadında, beş vakit namazını kılan, ahlâk-ı hamîde sahibi bir zât idi.

Anne ve baba tarafından seyyid olduğunu kimseye söylemezdi. Bunu nice yıllar sonra öğrenmiş bulunuyoruz.

Onun en büyük kerâmeti, İslâm'a karşı olan Tevhid-i Tedrisat içinde, Tevhîdî tedrisat yapmaya muvaffak olmasıdır.

Gerçek bir İstanbul Efendisi idi, medenî bir Müslümandı. Bedevîlik onun yakınından bile geçmemiştir.

Elli dokuz sene öğretmenlik, mektep müdürlüğü yapmış, bu müddet zarfında maaşıyla geçinmiştir. Yine kimse bilmezdi, her ay maaşını alınca kırkta birini ayırıp tasadduk ederdi. Böylece zekâtını da peşinen ödemiş olurdu.

Bendenizde hiçbir şahsî fazilet yoktur. Fazilet gibi görünen bazı kırıntılar, merhum ve mağfur üstadlarımın, hocalarımın ve büyüklerimin faziletlerinin akisleridir.

Mâhir İz Bey gibi değerli muallimler (öğretmenler) genç nesillere tanıtılmalı, onların menkabeleri anlatılmalı, gençlerin onları örnek ve model almaları sağlanmalıdır.²

² Şevket Bey, yazısının başında, toplantı vesilesiyle hazırladığımız resimli küçük kitapçığı beğendiğini söyleyerek *"Merhum Mâhir Hoca hakkında keşke şöyle halıcı bir hizmet daha yapılabilse: Hocanın değerini, menkabelerini, ahlâk ve faziletini, bize örnek ve model olması gereken özelliklerini, hizmetlerini, adam yetiştirmesini anlatan yüz sayfalık küçük bir kitap hazırlansa, her baskısı on bin adetten az olmamak şartıyla basılsa, birkaç sene içinde tirajı yüz binlere, hatta milyona ulaşsa, okuyanlar aydınlansa, ibret alsın, bu kitapçık gençliğe yol ve yön gösterse..."* temennisinde bulunmuştu. Devamında *"Bu kitapçığı mütâlâa edenler ilim, irfan, ahlâk, fazilet, ihlâs mürüvvet neymiş; vasıflı bir öğretmen nasıl olurmuş, İslâm'a nasıl hizmet edilirmiş, nasıl adam yetiştirilirmiş öğrense... Ne iyi olur değil mi? Bizde böyle hizmetler niçin yapılmıyor? Sadece Mâhir Bey için değil, yakın tarihimizin, Müslüman küteler tarafından yeteri kadar bilinmeyen ve değerlendirilmeyen yirmi beş kadar şahsiyeti için de böyle hizmet kitapları çıkartılmalıdır. Ali Fuat Başgil... Nurettin Topçu... Hasan Basri Çantay... Celâlettin Ökten Hoca... Ömer Nasuhi Bilmen... Necmettin Okyay... Süheyl Ünver... Muallim Cevdet... Eşref Edib... ve daha on beş yirmi kişi..."* teklifinde bulunmuştu. İşte bu teklif, o yıllarda Kültür Bakanı müsteşarı olan Prof. Haluk Dursun tarafından *Medeniyet Köprüsü Beş Şehirli* adıyla projelendirilmiş, Mâhir Beyin de aralarında yer aldığı *Ali Fuat Başgil, Süheyl Ünver, Ekrem Hakkı Ayverdi ve Fethi Gemuhluoğlu* hakkındaki ilk kitap, kısa ama özlü yazılar, güzel ve resimli olarak basılıp (Ankara 1915), Milli Eğitim Bakanlığınca işbirliği halinde bütün yurt sathında düzenlenen konferanslarda eğitim ordusuna dağıtılmıştı. Ancak, rahmetli Haluk'un bakanlık kadrosundan ayrılması üzerine bu proje devam etmemişti. Sadece *"Dicle'nin"* değil, bütün yurdun *"kuzularını çakallara kaptırmama"*nın işte böyle çalışmalarla mümkün olacağını yeniden hatırlatırken vesile olan merhumlara rahmet dileriz.

Âhir zaman fitnelerinin en büyüğü, paranın put haline gelmesi, şaşırılmış insanların ona tapınmalarıdır. Nefs-i emmâre ihtirasları, benlik, riyâset sevgisi, çeşit çeşit çılgınlıklar Ümmet-i Muhammed içinde büyük tahribat yapmaktadır. Gençlere Mâhir Bey ve emsâli değerli şahsiyetler tanıtılır ve anlatılırsa toplumda salah olacağını ümid ediyorum. Herkes ibret alıp düzelmese bile, düzelenler olacaktır.

Üstad Kemal Edib Kürkçüoğlu'nun, Mâhir beyin vefatına dair yazdığı tarihli manzumesindeki şu mısralar onu tasavvuf boyutu hakkında bizi aydınlatmaktadır:

*Âşıktı Resûl-i Kibriya'ya, bâ-hürmet-i hubb-i Âl ü Evlâd
Merbut idi Şâh-ı Nakşbend'e, görmüştü halîfesinden imdâd*

İslâm'a ve Müslümanlara hizmet etti, fâni dünyayı bırakıp gitti. Hüdâ-yı Lemyezel kabir rahatlığı ve âhiret saâdeti ihsan buyursun. Ruhunu şâd olsun.

Merhum Mâhir bey ile ilgili bazı küçük notlar, hatıralar:

Mâhir bey hanegî³ eğitimi ile insan yetiştirirdi. (Bunun ne olduğunu bilmeyenler kaynaklara müracaat edip öğrensinler.)

Bendenizi bir gün Emirgan tepesinde merhum Fuad Şemsi Beyin devlethanesine götürmüştü. Fuad Şemsi Bey başlı başına yaşayan bir tarihi, evi müze gibiydi. Ya Rabbi, ülkemize yeniden öyle büyük ve her biri tek başına bir ümmet olan şahsiyetler gelir mi?

Bir gün Kanlıca'da yol kenarında bir kahvede yoğurt yiyorduk. Sokaktan seyyar bir bıçakçı geçiyordu, Mâhir Bey onu tanıdı, selâmlaştılar, ayaküstü biraz konuştular. Bıçakçı doğulu bir vatandaştı. Gittikten sonra Mâhir Bey "Bu zâtı bilir misiniz, o Mesnevî-i Şerif'i ezbere bilir" demişti.

Mâhir Bey, yazların bir kısmını Kanlıca'da ablasının köşkünde geçirirdi. Salı günleri sohbet olurdu: Celâleddin Ökten Hoca, Cevat Rıfat

³ Manası "eve ait, evde yaşayan, ehli" demek olan bu kelime, mürebbinin eğiteceği kişiyi evine de götürerek onunla evin bir ferdi, çocuğu gibi yakından meşgul olmak suretiyle onu bilfiil yetiştirmesini ifade eder. Mâhir Bey bu özelliğe sahip bir muallim olduğundan, birçok öğrencisini bu şekilde yetiştirmiştir [MU].

Atilhan, Necati Lugal, Kuleli Askerî Lisesi öğretmenlerinden Sıtkı Karababa gelirdi.

Celâl hoca yaz aylarında Kanlıca ile Çubuklu arasındaki harap bir köşkte otururdu. Köşkte elektrik yoktu. Göçmesin diye orta sofanın tavanına kocaman bir direk dikilmişti. Celâl Efendi haftalar boyunca Hz. Ali ve Hz. Muaviye ihtilâfı konusunda ders vermiş, duyanlar koşup gelmiş, dinleyenlerin sayısı artınca korkup dersleri kesmişti.

Hoca, [İstanbul ve Osmanlı kültürünün önemli bir özelliği olan “neyin nerede, ne zaman ve nasıl yenilip içileceğini bilen” bir şikem-perver olduğundan -günümüz tabiriyle gurme- beni Eminönü Arpacılar Camii aralığında yazın İstanbul dondurması, kışın sahlep satan Arnavut’a götürmüştü. İstanbul dondurması tarihe karıştı...

Kitap sevdiğimi bildiği için bir gün üşenmemiş, beni Bakırköy’de eski bir eve götürmüştü. Ev sahipleri ile bir şeyler konuşmuş, sonra alt kata indirmiş, oradaki eski kitaplardan istediğimi alabileceğimi söylemişti. Bir kenarda bir yığın tesbih vardı. Tesbih seç onları da al demişti. Balık dişi 99’luk bir tesbih almıştım. Kitaplar merhum Dr. Ahmet Ateş Beye aitmiş...

Bendenizi yetiştirmek, faydalı olmak için hayli mektup yazmıştır. Bunlar kaybolmadıysa, evrak yığınlarının içinden çıkarsa inşaallah aynen foto-ofset usulüyle yüz nüsha bastırmayı düşünüyorum. Belki merak edip yararlanılan olur.

Hocanın kayınpederi Muhyiddin Raif Bey Osmanlıca’yı ve İngilizceyi çok iyi bilen kültürlü bir İstanbulluymuş. Türkçe ve İngilizce rubâi yazmıştır. Bir gün Konya Lezzet lokantasında yemek yiyormuş. Yan masadaki iki İngiliz, vişne hoşafı içerken çekirdekleri çıkartmasını beğenmeyip kendi aralarında İngilizce tenkit etmişler. Muhyiddin Bey duymuş, edebî bir İngilizce ile onları fırçalamış. Mahcup olmuşlar, kalkıp eline sarılmışlar.